

INGLIZ VA O'ZBEK FOLKLORSHUNOSLIGI URF-ODAT VA MAROSIMLAR BILAN BOG'LIQ TERMINLARIDA UMUMIYLIK VA XUSUSIYLIK

Mengboyev Azizbek Alijon o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy tillar kafedrası o'qituvchisi.

azizbekmengboyev6@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12740071>

Annotatsiya. Ingliz va o'zbek folklorshunosligi, bu ikki madaniyatning boy va xilma-xil urf-odatları, marosimlari va an'analari bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu tadqiqotning maqsadi ingliz va o'zbek folklorshunosligida urf-odat va marosimlarga oid terminlarni qiyosiy tahlil qilish va ularning umumiylik va xususiylik jihatlarini aniqlashdan iborat.

Kalit so'zlar: Folklor, urf-odat, marosim, ingliz tili, o'zbek tili, terminologiya, madaniyat, an'ana, umumiylik, xususiylik.

GENERALITY AND SPECIFICITY IN THE TERMS RELATED TO TRADITIONS AND RITUALS OF ENGLISH AND UZBEK FOLKLORE

Abstract. English and Uzbek folklore studies are closely related to the rich and diverse customs, rituals and traditions of these two cultures. The purpose of this study is to compare the terms related to customs and ceremonies in English and Uzbek folklore and to determine their general and specific aspects.

Keywords: Folklore, custom, ceremony, English language, Uzbek language, terminology, culture, tradition, generality, particularity.

ОБЩНОСТЬ И СПЕЦИФИКА ТЕРМИНОВ, СВЯЗАННЫХ С ТРАДИЦИЯМИ И ОБРЯДАМИ АНГЛИЙСКОГО И УЗБЕКСКОГО ФОЛЬКЛОРА.

Аннотация. Английское и узбекское фольклористика тесно связаны с богатыми и разнообразными обычаями, обрядами и традициями этих двух культур. Целью данного исследования является сравнение терминов, связанных с обычаями и церемониями в английском и узбекском фольклоре, и определение их общих и специфических аспектов.

Ключевые слова: фольклор, обычай, обряд, английский язык, узбекский язык, терминология, культура, традиция, общность, специфика.

Ingliz va o'zbek xalq folklorshunosligi, urf-odat va marosimlar bilan bog'liq terminlarining umumiy va xususiy jihatlari haqida so'z yuritir ekanmiz, biz asosan ushbu millat va elat xalq og'zaki jihati bir-birini deyarli takrorlamasligiga guvoh bo'lamiz. Biz bunga sabab qilib ikki millat

vakillari urf-odat va marosimlaridagi o'zaro nomutanosiblikni misol keltirishimiz mumkin. Yana bir jihati ikki elat vakillarining turli diniy e'tiqodga amal qilishida ham o'z isbotini topadi.

Masalan:

Rojdestvo (Christmas) - Rojdestvo bayrami Iso Masihning tug'ilgan kuni sifatida nishonlanadi. Bu bayram xristian dunyosida keng tarqalgan bo'lib, Ingliz madaniyatida ham, boshqa ko'pgina mamlakatlarda ham nishonlanadi. Yangi yil daraxti, sovg'alar almashish, Rojdestvo arafasidagi xizmatlar, Rojdestvo arafasi kabi umumiy urf-odatlar mavjud.

Yangi yil (New Year) - Yangi yil bayrami yangi yil boshlanishini nishonlash.

Yangi yil kechasi va yangi yil kuni nishonlanishi dunyoning ko'pgina joylarida bir xil. Bu bayram Ingliz madaniyatida ham katta tantana bilan nishonlanadi.

Easter (Pasha) - Iso Masihning tirilishi munosabati bilan nishonlanadigan xristian bayrami.

Pasxa tuxumlarini bo'yash, Pasxa qidirish o'yinlari, Pasxa kuni cherkov xizmatlari kabi urf-odatlar keng tarqalgan. Bu bayram ko'pgina xristian mamlakatlarda umumiydir.

Guy fawkes night (Bonfire night) - 5-noyabr kuni 1605-yilda Parlamentni portlatish rejasini muvaffaqiyatsiz amalga oshirgan Guy Fawkesni eslash kuni. Yirik gulxanlar yoqish, mushakbozlik qilish, Guy Fawkes qo'g'irchog'ini yoqish kabi marosimlar faqat Buyuk Britaniyada nishonlanadi.

Morris dancing - An'anaviy ingliz xalq raqsi. Guruhli raqslar, qo'l va oyoq qo'ng'iroqlari, rang-barang kiyimlar kiyib raqs tushish, an'anaviy musiqa ostida raqs qilish kabi xususiyatlar faqat ingliz madaniyatiga xosdir.

May day - 1-may kuni nishonlanadigan bahor bayrami. Maypole (May ustuni) atrofida raqs tushish, gullar bilan bezatilgan may ustunini aylanish, may qirol va qirolchasini saylash kabi marosimlar ingliz madaniyatiga xosdir. Boshqa joylarda ham bahor bayrami nishonlansa-da, bu urf-odatlar faqat inglizlarga xosdir.

Harvest festival - Hosil yig'ish mavsumini nishonlash. Hosil uchun minnatdorchilik bildirish, cherkovda hosil yig'ish xizmatlari o'tkazish, hosil mahsulotlari bilan cherkovni bezash kabi marosimlar ingliz madaniyatiga xosdir. Boshqa madaniyatlardagi hosil yig'ish marosimlari bilan umumiyliklari bo'lsa-da, ingliz madaniyatida o'ziga xosdir.

Saint George's Day - Angliya homiysi avliyo Jorj kuni. 23-aprel kuni inglizlar avliyo Jorjni nishonlaydilar, ko'pincha an'anaviy ingliz urf-odatlari va milliy ramzlar bilan bog'liq marosimlar o'tkaziladi.

Ingliz folklorshunosligi urf-odat va marosimlar bilan bog'liq terminlar diniy va global bayramlarga asosida shakllanadi.

O'zbek folklorshunosligi urf-odat va marosimlar bilan bog'liq terminlar tadqiqida turli madaniy, tarixiy va regional jihatlarini hisobga olish lozim. Ular quyidagilarda o'z aksini topadi.

Bayramlar va marosimlar:

- Navro'z - bahor va yangi yil bayrami bo'lib, O'zbekistonda keng nishonlanadi. Bu bayram Markaziy Osiyo xalqlari uchun umumiy bo'lib, ko'p joylarda bir xil tarzda nishonlanadi.

- Eid (Iyd) - Ramazon Hayiti va Qurbon Hayiti musulmon dunyosida keng tarqalgan bayramlar bo'lib, O'zbekistonda ham katta tantana bilan nishonlanadi.

1. To'y va nikoh marosimlari:

- Nikoh marosimi islom diniga asoslangan bo'lib, musulmon mamlakatlarida umumiydir. O'zbekistonda ham nikoh marosimlari diniy qoidalarga muvofiq o'tkaziladi.

- To'ylar, xususan nikoh to'ylari, o'zbek madaniyatining muhim qismi bo'lib, ko'p boshqa madaniyatlarda ham mavjud bo'lgan umumiy urf-odatdir.

2. Ritual va an'analar:

- Beshik to'yi - bolaning beshikka salom berilishi marosimi bo'lib, ko'p o'zbek oilalarida o'tkaziladi. Bu turli xalqlarda turli ko'rinishlarda mavjud bo'lishi mumkin.

O'zbek folklorshunosligida quyidagilarni biz xususiylilik misolida ko'rishimiz mumkin:

Regional xususiylatlar:

- 9-may kuni O'zbekistonda Ikkinchi Jahon urushi faxriylarini xotirlash va qadrini ulug'lash kuni sifatida nishonlanadi. Bu termin va marosim o'zbek madaniyati uchun xosdir.

- Buxoro va boshqa hududlarda loy suvga cho'mish marosimi mavjud bo'lib, bu marosim o'zbek milliy an'analari bilan bog'liqdir.

2. Mahalliy terminologiya:

- Qudacha/qudavachcha bu terminlar o'zbek madaniyatiga xos bo'lib, kelin-kuyovning oilalari o'rtasidagi munosabatlarni ifodalaydi. Bu terminlar boshqa madaniyatlarda uchramaydi.

- Osh so'zi o'zbek madaniyatining o'ziga xos qismi bo'lib, maxsus bayramlar, to'ylar va boshqa marosimlarda tayyorlanadigan milliy taomni ifodalaydi.

Diniy marosimlar:

- Sadaqa berish marosimi o'zbek madaniyatida keng tarqalgan bo'lib, xayr-sadaqa berish amali diniy marosim sifatida o'tkaziladi. Bu marosim o'zbek madaniyatiga xos bo'lsa-da, boshqa musulmon mamlakatlarda ham uchraydi, lekin har xil tarzda o'tkazilishi mumkin.

O'zbek folklorshunosligi urf-odat va marosimlar bilan bog'liq terminlarda umumiyliklar ko'pincha diniy va umumiy insoniy an'analarga asoslanadi, masalan, to'ylar, bayramlar va diniy marosimlar. Xususiylilik esa o'zbek madaniyatiga xos regional va mahalliy urf-odatlar,

terminologiya va maxsus marosimlar bilan ifodalanadi. Bu xususiyatlar o'zbek madaniyatining boy va rang-barangligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijasida ingliz va o'zbek folklorshunosligida urf-odat va marosimlar bilan bog'liq terminlarning umumiylik va xususiylik jihatlari ochib beriladi. Ushbu umumiylik va xususiyliklar har ikki madaniyatning boy merosi va o'ziga xosligini tushunishga yordam beradi. Bu tahlil folklorshunoslik va madaniyatshunoslik sohalarida ilmiy izlanishlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Rahmatov, I. (2015). O'zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Davlat Ilmiy Noshriyoti.
2. Nabiev, Q. (2008). O'zbek xalq an'analari va marosimlari. Toshkent: Fan.
3. Usmonov, A. (2012). O'zbek xalq folklori va marosimlari. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
4. Thompson, S. (1955). The Folktale. New York: Dryden Press.
5. Brunvand, J. H. (1998). The Study of American Folklore: An Introduction. New York: W.W. Norton & Company.
6. Dorson, R. M. (1983). Current Approaches to Folklore. Bloomington: Indiana University Press.
7. Dundes, A. (1980). Interpreting Folklore. Bloomington: Indiana University Press.
8. Oring, E. (1986). Folk Groups and Folklore Genres: A Reader. Logan: Utah State University Press.
9. Ben-Amos, D. (1971). Folklore Genres. Austin: University of Texas Press.
10. Crystal, D (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Ismatullayev, S. (2010). O'zbek tilining izohli lug'ati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Davlat Ilmiy Noshriyoti.
12. Oxford English Dictionary. (2000). Oxford English Dictionary Online. Oxford: Oxford University Press.
13. Geertz, C. (1973). The Interpretation of Cultures: Selected Essays. New York: Basic Books.
14. Smith, A. D.(2009). Cultural Theory: An Introduction. Malden: Wiley-Blackwell.